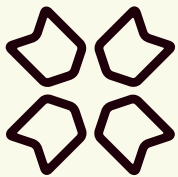

Manifest

Bibliotekens internationella manifest

**Svensk
biblioteksförbundet**

Bibliotekens internationella manifest

ISBN 978-91-983360-9-2

2025

Bibliotekens internationella manifest
2:a omarbetade upplagan

Grafisk form: A. Olas

Foto: Fredrik Hjerling

Översättare: Översättare: Anna Strandberg, samtliga texter utom tre
Öyvind Vågen, Internetmanifestet och Skolbiblioteksmanifestet
Per Larson, Folkbiblioteksmanifestet

Förord

Det då nybildade Förenta Nationerna antog 1948 deklarationen om de mänskliga rättigheterna. I artikel 19 beskrivs rätten till information och yttrandefrihet:

”Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.”

FN:s organ Unesco utvecklade tillsammans med IFLA redan 1949 ett folkbiblioteksmanifest, som skulle bidra till att världens befolkning hade tillgång till information via allmänna bibliotek. Detta första manifest fick sedan många efterföljare inom andra biblioteksområden.

Svensk biblioteksförening har i denna skrift samlat de manifest som är gällande år 2025. Vissa av dessa har enbart IFLA som avsändare, men de flesta är även från Unesco. Det är en andra upplaga. I den tidigare upplagan från 2014 kan man även hitta andra dokument från IFLA, men den här gången har vi valt att enbart publicera de samlade manifesten. Manifesten betonar bibliotekens roll för mänskliga rättigheter, demokrati, forskning och bildning.

Bibliotek ger alla möjlighet att fritt ta del av information, kunskap och kultur, och därigenom utvecklas och utöva sina demokratiska rättigheter. Svensk biblioteksförening arbetar för bibliotek av högsta kvalitet och vill öka förståelsen för deras betydelse för människor och samhället. Manifesten är tydliga på så vis att de belyser den viktiga funktion biblioteken har och jag hoppas att dessa manifest (som Sverige som stat har ställt sig bakom) ska inspirera så väl bibliotekarier som politiker att utveckla ett starkt biblioteksväsende för medborgarnas bästa.

Silvia Ernhagen
Generalsekreterare
Svensk biblioteksförening

Innehållsförteckning

Förord Svensk biblioteksörening	3
IFLA:s/Unescos folkbiblioteksmanifest	7
IFLA:s manifest om bibliotekstjänster för personer med läsnedsättning	13
IFLA:s/Unescos manifest om mångkulturella bibliotek	17
IFLA:s manifest om öppenhet, god styrning och korruptionsfrihet	23
IFLA:s internetmanifest	27
IFLA:s/Unescos skolbiblioteksmanifest	35
IFLA:s/Unescos manifest om digitala bibliotek	43
IFLA:s manifest om biblioteksstatistik	49

IFLA:s/Unescos folkbiblioteksmanifest 2022

Frihet, välbefinnande, samhällsmedvetenhet och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden, som bara kan uppnås genom att medborgarna är väl-informerade och ges möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och spela en aktiv roll i samhällslivet. Medborgarnas aktiva deltagande och en demokratisk utveckling är beroende av en fullgod utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information.

Folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället. Det utgör grunden för sunda informationssamhällen genom att ge tillgång till och möjliggöra ett uppbyggande och delande av kunskap i alla dess former – inklusive vetenskaplig och lokal kunskap – utan kommersiella, teknologiska eller rättsliga hinder. Biblioteken i alla länder, men framför allt i utvecklingsländer, medverkar till att så många människor som möjligt åtnjuter rätten till utbildning och rätten att delta i informationssamhället och i det gemensamma kulturlivet.

Unesco vill med detta manifest uttrycka sin tilltro till folkbiblioteket som en levande källa till utbildning, kultur, inkludering och information och som en viktig aktör för en hållbar utveckling och alla människors möjlighet att uppnå harmoni och andlig utveckling.

Unesco uppmanar därför myndigheter på nationell och lokal nivå att stödja och aktivt medverka till en utveckling av folkbiblioteksväsendet.

Folkbiblioteket

Folkbiblioteket ska som lokalt kunskapscentrum göra all sorts kunskap och information lätt tillgänglig för sina användare. Som en oumbärlig del av informationssamhället ska det hela tiden anpassa sig till nya kommunikationssätt för att fullgöra uppdraget att ge alla människor allmän tillgång till information och möjlighet att använda den på ett meningsfullt sätt. Folkbiblioteket tillhandahåller offentligt tillgängliga rum för att producera kunskap, dela och utbyta information och kultur samt främja samhällsengagemang.

Biblioteken skapar gemenskap. De riktar sig proaktivt till nya målgrupper och är lyhörda vid utformningen av nya tjänster som uppfyller lokala behov och bidrar till att öka livskvaliteten. Medborgarna har tillit till sitt bibliotek och i gengäld är folkbibliotekets ambition att proaktivt informera och medvetandegöra allmänheten.

Folkbibliotekets tjänster är till för alla, oberoende av ålder, etnisk tillhörighet, kön, religion, nationalitet, språk, social status eller andra kännetecken. Speciellt anpassade tjänster och material ska finnas tillgängliga för personer som av någon anledning inte kan utnyttja det ordinarie utbudet, exempelvis människor som tillhör en språklig minoritet, har funktionsnedsättningar, läs- och skrivsvårigheter, saknar datorvana eller vistas på sjukhus eller inom kriminalvården.

Alla åldersgrupper ska kunna hitta material som motsvarar deras behov. Material och tjänster bör omfatta alla typer av lämpliga medier och moderna tekniska lösningar såväl som traditionellt material. Hög kvalitet samt anpassning till lokala förutsättningar och behov, som återspeglar samhällets språkliga och kulturella mångfald, är en grundläggande förutsättning. Materialet ska spegla nutida trender och samhällsutveckling, likaväl som minnet av mänsklighetens tidigare strävan och fantasi. Folkbibliotekets samlingar och tjänster ska inte vara föremål för någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur eller för kommersiella påtryckningar.

Folkbibliotekets uppdrag

Folkbibliotekets huvuduppdrag är att verka för information, läskunnighet, utbildning, inkludering, samhällsengagemang och kultur. Folkbiblioteken bidrar därigenom till de globala målen för hållbar utveckling (Agenda 2030) och uppbyggandet av mer jämlika, humana och hållbara samhällen genom att:

- Ge tillgång till ett brett och ocensurerat utbud av information och idéer som främjar formell och informell utbildning på alla nivåer, liksom ett livslångt lärande som möjliggör ett kontinuerligt, frivilligt och självständigt kunskapssökande för människor i alla åldrar.
- Ge förutsättningar för den enskildes kreativa utveckling och stimulera fantasi, kreativitet, nyfikenhet och empati.

- Skapa och stimulera läsvanor hos barn från födelsen till vuxen ålder.
- Initiera, stödja och delta i läskunnighetsfrämjande aktiviteter och program för att bygga upp läs- och skrivfärdigheter samt underlätta utvecklingen av media- och informationskompetens och digitala färdigheter för alla människor i alla åldersgrupper, vilket möjliggör ett välinformerat och demokratiskt samhälle.
- Ge medborgarna tillgång till tjänster, information, samlingar och program, både personligen och på distans med hjälp av digital teknik när så är möjligt.
- Garantera alla människor tillgång till all sorts samhällsinformation och möjlighet att organisera sig i samhället, med tanke på bibliotekets centrala roll i samhällsstrukturen.
- Ge medborgarna tillgång till vetenskaplig kunskap, till exempel forskningsrön och hälsoinformation, som kan påverka deras liv och göra det möjligt att ta del av den vetenskapliga utvecklingen.
- Tillhandahålla adekvata informationstjänster för lokala företag, föreningar och intressegrupper.
- Bevara och ge tillgång till lokala och inhemska data, kunskaper och minnen (inklusive muntlig tradition) samt tillhandahålla en miljö där lokalsamhället aktivt kan medverka till att identifiera det material som ska samlas in, bevaras och delas i överensstämmelse med samhällets önskemål.
- Främja dialog mellan olika kulturer och stimulera kulturell mångfald.
- Verka för att bevara och ge meningsfull tillgång till kulturella uttrycksformer och kulturarv, ge möjlighet att tillgodogöra sig olika konstformer, ge fri tillgång till vetenskaplig kunskap, forskning och innovation så som det kommer till uttryck i såväl traditionella som digitaliserade medier och i digitalt originalmaterial.

Finansiering, lagstiftning och samverkan

Folkbiblioteken ska i huvudsak vara befriade från avgifter, både när det gäller tillträde till biblioteksbyggnaden och utnyttjandet av bibliotekets tjänster. Folkbiblioteken är ett samhällsansvar. De måste därför ha stöd av särskild och uppdaterad lagstiftning, i överensstämmelse med

internationella avtal och överenskommelser, och finansieras av allmänna medel. Folkbiblioteken bör ses som ett viktigt led i en långsiktig strategi för kultur, informationsspridning, litteracitet och utbildning.

I den digitala tidsåldern måste upphovsrätten och immaterialrätten ge folkbiblioteken samma möjligheter och lika rimliga villkor att producera och tillhandahålla digitalt material som i fallet med fysiska resurser.

För att säkerställa en fungerande samordning och samverkan mellan biblioteken i hela landet bör lagstiftning och strategisk planering också innehålla ett uttalat stöd för nationellt bibliotekssamarbete och en överenskommen standard på bibliotekstjänsterna.

Detta nationella nätverk ska utformas för samverkan med såväl nationella, regionala, forsknings- och specialbibliotek som skol- och universitetsbibliotek.

Verksamhet och ledning

Det måste finnas en tydligt formulerad policy som utifrån lokala behov fastställer mål, prioriteringar och utbud av tjänster. I arbetet med denna policy är det viktigt och värdefullt med lokal kunskap och samhällsengagemang, och lokala aktörer bör inkluderas i beslutsfattandet. Folkbiblioteket måste dessutom ha en effektiv organisation och skötas på ett fackmässigt sätt.

Folkbibliotekets tjänster ska vara fysiskt eller digitalt tillgängliga för alla medborgare i samhället. Detta förutsätter att bibliotekslokalerna är centralt belägna och välutrustade, att det finns bra förutsättningar för läsning och studier, samt tillgång till lämplig teknisk utrustning och att de har tillräckligt öppethållande för att passa användarna. Det innebär också att biblioteket genom uppsökande verksamhet ska kunna erbjuda sina tjänster till dem som inte själva kan besöka biblioteket.

Bibliotekets tjänster ska anpassas till lokala behov i såväl glesbygd som tätort, samt till marginaliserade gruppers behov, användare med särskilda behov, flerspråkiga användare och ursprungsfolk.

Bibliotekarien ska vara en aktiv förmedlare av bibliotekets såväl digitala som traditionella resurser. Tillräckliga mänskliga och materiella resurser, liksom yrkesutbildning och fortbildning av bibliotekarierna för att kunna hantera befintliga och framtida utmaningar, är en förutsättning för en fullgod kvalitet på bibliotekets tjänster. Biblioteksledningen bör samråda med biblioteksexperter för att avgöra vad som kan betraktas som kvantitativt och kvalitativt tillräckliga resurser.

För att alla ska kunna ta del av bibliotekets samtliga resurser bör det upprättas program för uppsökande verksamhet och användarutbildning.

Den pågående forskningen bör fokusera på att utvärdera bibliotekens effekter och att samla in data för att visa beslutsfattarna vilken samhällsnytta biblioteket har. Statistiska data bör samlas in på lång sikt, eftersom bibliotekens samhällsnytta ofta visar sig hos efterföljande generationer.

Samverkan

Samverkan med andra aktörer är en förutsättning för att biblioteken ska kunna nå ut till en bredare och mer varierad allmänhet. Samarbete måste upparbetas med relevanta parter – till exempel användargrupper, skolor, icke-statliga organisationer, biblioteksforeningar, företag och andra yrkeskategorier såväl lokalt och regionalt som nationellt och internationellt.

Genomförande av manifestet

Beslutsfattare på nationell och lokal nivå, liksom hela biblioteksvärlden, uppmanas att verka för att genomföra de principer som formulerats i detta manifest.

Godkänd av IFLA:s styrelse den 18 juli 2022

IFLA:s manifest om bibliotekstjänster för personer med läsnedsättning

Förbättra och verka för tillgängliga biblioteks- och informationstjänster för personer med synnedsättning eller annan läsnedsättning

Bristande tillgång till information är det största hindret för personer med läsnedsättning att fullt ut och effektivt kunna delta på samhällslivets alla områden.

I Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (i synnerhet artikel 9, 21 och 24) fastställs att personer med läsnedsättning ska få tillgång på lika villkor till böcker, kunskap och information vid den tidpunkt de själva väljer samt till samma kostnad och med samma kvalitet som alla andra.

Det finns över 161 miljoner människor i världen som har synskador av grav eller lindrigare art och antalet ökar. Det finns ännu fler människor med andra typer av läsnedsättningar som inte effektivt kan läsa tryckt text på grund av fysiska, perceptuella, utvecklingsmässiga, kognitiva eller inlärningsmässiga svårigheter. Sammantaget utgör de ett mycket stort antal personer som inte kan läsa en normalt utformad bok, tidning eller webbsida. Mindre än 5 % av allt publicerat material och enligt uppgift mindre än 20 % av alla webbplatser är tillgängliga för den här målgruppen.

Biblioteken utgör samhällets ingång till information, kunskap och avkoppling, och deras tjänster behöver vara tillgängliga för alla. De som tillhandahåller innehåll och tekniska lösningar har viktiga roller i samarbetet att utveckla dessa inkluderande tjänster för informations- och nöjesläsning. De bör i sitt arbete dra nytta av de framväxande möjligheterna hos digitaliserad publicering och distribution.

IFLA:s uttalanden

IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions) verkar för den rättighet personer med läsnedsättning har att få skälig tillgång till alla biblioteks- och informationstjänster samt stöder internationell och territoriell lagstiftning som bekämpar diskriminering av funktionsnedsatta.

1. IFLA rekommenderar att alla som tillhandahåller biblioteks- och informationstjänster som en del av sin kärnverksamhet upprättar tjänster, samlingar, utrustning och hjälpmedel som underlättar för enskilda användare med läsnedsättning att få tillgång till och använda resurser som uppfyller just deras informationsbehov.
2. IFLA uppmanar alla som tillhandahåller biblioteks- och informationstjänster att konsultera personer med funktionsnedsättning, och grupper som representerar dessa, under planeringen, utvecklingen och det fortlöpande erbjudandet av tjänsterna.
3. IFLA anser att de bästa tjänsterna tillhandahålls av specialister som har kunskap om behoven hos personer med läsnedsättning och de olika typer av tjänster som finns att tillgå. Därför uppmanar IFLA alla bibliotek och informationstjänster att se till att deras personal har rätt utbildning och finns tillgängliga att ge stöd åt användare med läsnedsättning, samt att de verkar för en kontinuerlig fortbildning och formella studieprogram inom biblioteks- och informationsväsende, för att bidra till förbättrade biblioteks- och informationstjänster på lika villkor för personer med läsnedsättning.
4. IFLA stöder satsningar på att förbättra tillgången till resurser för personer med läsnedsättning via serviceavtal, remittering och gemensamma resurser mellan olika bibliotek och informationstjänster samt mellan dessa och andra organisationer inriktade på tjänster till personer med läsnedsättning. Därför ger IFLA sitt stöd till upprättandet och utvecklandet av ett internationellt biblioteksnätverk med tillgängligt material.

5. IFLA stöder satsningar som säkerställer att upphovsrättslagstiftning tillåter att personer med läsnedsättning får tillgång till information från alla bibliotek och informationstjänster på samma villkor som andra.
6. IFLA uppmanar till att man, förutom att uppfylla lagstadgade krav, följer gemensamma principer för utformning, riktlinjer och standarder för att säkerställa att biblioteks- och informationstjänster, samlingar, teknik, utrustning och hjälpmedel motsvarar de identifierade behoven hos användare med läsnedsättning.

Genomförande

För att intentionerna som uttalas i det här dokumentet ska kunna genomföras vill IFLA verka för:

- att beslutsfattare på internationell, nationell och lokal nivå fortlöpande utvecklar och genomför handlingsplaner för biblioteks- och informationstjänster riktade till personer med läsnedsättning,
- att beslutsfattare på internationell, nationell och lokal nivå i sina handlingsplaner innefattar mekanismer för (själv)granskning av hur genomförandet framskrider,
- att alla finansiärer ger tillräckliga resurser till biblioteks- och informationstjänster för personer med läsnedsättning.

Godkänt av IFLA:s styrelse april, 2012. Vid sin 37:e generalkonferens 2013 inbjöd Unesco medlemsstaterna att godkänna manifestet.

IFLA:s/Unescos manifest om mångkulturella bibliotek

Det mångkulturella biblioteket – en nyckel till dialog i ett samhälle med kulturell mångfald

Vi lever alla i ett alltmer heterogent samhälle. Det finns fler än 6 000 olika språk i världen. Migrationstakten ökar internationellt för varje år, vilket leder till ett växande antal människor med en komplex identitetsbild. Globalisering, ökad migration, snabbare kommunikation, förenklade transporter och andra faktorer som påverkar oss under 2000-talet har ökat den kulturella mångfalden i många länder där den kanske inte tidigare har existerat, eller där den nu har förstärkt den rådande mångkulturella sammansättningen.

”Kulturell mångfald” eller ”mångkultur” är begrepp som står för den harmoniska samexistensen och interaktionen mellan skilda kulturer, där ”kultur bör anses omfatta hela komplexet av de andliga, materiella, intellektuella och emotionella egenskaper som är utmärkande för ett samhälle eller en social grupp och omfattar, förutom konst och litteratur, livsstilar, samlevnadsformer, värdesystem, traditioner och trosuppfattningar”¹. Kulturell mångfald eller mångkultur utgör grunden för vår kollektiva styrka både i det lokala och det globala samhället.

Kulturell och språklig mångfald är mänsklighetens gemensamma arv och något som ska vårdas och bevaras till gagn för oss alla. Den är en källa till utbyte, nyskapande, kreativitet och fredlig samexistens mellan folkgrupper. ”Respekt för kulturernas mångfald, tolerans, dialog och samarbete i en anda av ömsesidig tillit och förståelse är en av de bästa garantierna för internationell fred och säkerhet.”² Därför bör bibliotek av alla slag avspegla, stödja och främja kulturell och språklig mångfald på

---

1 Ur Unescos Allmänna förklaring om kulturell mångfald, 2001

2 ibid

såväl internationell som nationell och lokal nivå, och på det viset verka för tvärkulturell dialog och aktivt samhällsdeltagande. Eftersom biblioteken står till förfogande för olika intressen och målgrupper, har de en roll som centrum för utbildning, kultur och information. Genom att verka för kulturell och språklig mångfald följer bibliotekens tjänster fastställda principer om allas grundläggande frihet och lika rättigheter att ta del av information och kunskap, med respekt för kulturell identitet och värderingar.

Principer

Varje individ i vårt globala samhälle har rätt till ett fullständigt utbud av biblioteks- och informationstjänster. I fråga om kulturell och språklig mångfald ska bibliotek:

- ge service åt alla samhällsmedborgare utan att göra åtskillnad på grund av kulturell och språklig bakgrund,
- tillhandahålla information på de språk och i de skriftformer som erfordras,
- tillhandahålla ett brett utbud av material och tjänster som avspeglar alla grupper och behov,
- anställa personal som avspeglar mångfalden i samhället och som är utbildade att arbeta med och ge service i ett mångkulturellt samhälle.

Biblioteks- och informationstjänster i sammanhang med kulturell och språklig mångfald ska omfatta såväl tjänster till alla typer av biblioteksanvändare som tjänster speciellt riktade till kulturellt och språkligt missgynnade grupper. Särskild hänsyn ska tas till grupper som ofta marginaliseras i mångkulturella samhällen: minoriteter, asylsökande och flyktingar, personer med tillfälligt uppehållstillstånd, gästarbetare samt ursprungsbefolkningar.

Det mångkulturella bibliotekets uppgift

I ett mångkulturellt samhälle bör fokus sättas på följande viktiga uppgifter, som har samband med information, läs- och skrivkunnighet, utbildning och kultur:

- att verka för en ökad medvetenhet om det positiva värdet av kulturell mångfald och ge förutsättningar för en kulturell dialog,
- att uppmuntra språklig mångfald och respekt för människors modersmål,
- att ge förutsättningar för en harmonisk samexistens mellan flera språk, samt inläring av flera språk redan från tidig ålder,
- att värna om det språkliga och kulturella arvet och ge stöd för möjlighet att uttrycka sig, skapa och sprida information på alla relevanta språk,
- att stödja bevarandet av muntlig tradition och immateriellt kulturarv,
- att verka för att personer och grupper från alla olika kulturella bakgrunder inkluderas och deltar i samhällslivet,
- att stimulera informationskompetens i den digitala tidsåldern, och hjälpa människor att behärska informations- och kommunikationsteknik,
- att verka för språklig mångfald på internet,
- att verka för alla människors tillgång till internet, genom att stödja utbytet av kunskap och goda exempel när det gäller kulturell mångfald.

Styrning och drift

Det mångkulturella biblioteket förutsätter att alla typer av bibliotek anammar en helhetssyn på service. De biblioteks- och informationstjänster som tillhandahålls för kulturellt och språkligt heterogena samhällen är en del av kärnverksamheten, inte "separata" eller "extra" tjänster, och de ska alltid utformas för att uppfylla lokala eller specifika behov.

Biblioteket ska ha en policy och en strategisk plan som definierar dess uppdrag, mål, prioriteringar och tjänster beträffande kulturell mångfald. Planen ska grunda sig på en heltäckande analys av användarnas behov och ges adekvata resurser.

Biblioteksaktiviteter ska inte utvecklas isolerat från omvärlden. Ett samarbete med relevanta användargrupper och yrkeskategorier på lokal, nationell och internationell nivå ska uppmuntras.

Kärnverksamhet

Det mångkulturella biblioteket ska:

- utveckla mångkulturella och flerspråkiga samlingar och tjänster, inklusive digitala resurser och multimedia,
- avsätta resurser för bevarande av kulturella uttryck och kulturarv, med särskild hänsyn tagen till muntlig tradition, ursprungsfolks kultur och immateriella kulturarv,
- planera in program med stöd för användarutbildning, informationskompetens, resurser till nyanlända, kulturarv och tvärkulturell dialog som väsentliga inslag i tjänsteutbudet,
- göra bibliotekets resurser tillgängliga på relevanta språk genom informationsorganisation och söksystem,
- utveckla marknadsförings- och informationsmaterial i de former och på de språk som behövs för att locka olika grupper till biblioteket.

Personal

Bibliotekets personal är den aktiva förmedlaren mellan användare och resurser. Satsningar ska göras på yrkesutbildning och fortbildning med fokus på tjänster till mångkulturella målgrupper, tvärkulturell kommunikation och lyhördhet, bekämpande av diskriminering, kunskap om olika kulturer och språk.

Personalen på ett mångkulturellt bibliotek ska avspegla det som kulturellt och språkligt kännetecknar samhället, för att grundlägga en kulturell medvetenhet, representera det samhälle som biblioteket ger service åt samt uppmuntra till kommunikation.

Finansiering, lagstiftning och nätverk

Myndigheter och andra berörda beslutsfattande organ uppmanas att upprätta och adekvat finansiera bibliotek och bibliotekssystem, för att kunna erbjuda kostnadsfria biblioteks- och informationstjänster till det mångkulturella samhället.

Mångkulturella bibliotekstjänster är i allt väsentligt globala. Alla bibliotek som verkar på det här området måste delta i relevanta lokala, nationella eller internationella nätverk i utvecklingen av sin policy. Det behövs forskning som tar fram de data som krävs för att fatta välgrundade beslut om tjänsteutbud och för att säkra en tillräcklig finansiering. Forskningsresultat och goda exempel bör få största möjliga spridning så att de kan vara vägledande i utbudet av effektiva mångkulturella bibliotekstjänster.

Genomföra manifestet

Världssamfundet måste bekräfta och stödja bibliotek och informations-tjänster i deras roll att stimulera och bevara kulturell och språklig mångfald.

Beslutsfattare på alla nivåer och biblioteksväsendet över hela världen uppmanas härmed att sprida detta manifest och att genomföra de principer och åtgärder som uttrycks i det.

Godkänt av IFLA:s styrelse i augusti 2006 och antaget av Unesco på dess 35:e generalkonferens i oktober 2009.

IFLA:s manifest om öppenhet, god styrning och korruptionsfrihet

IFLA har vid ett flertal tillfällen och i många sammanhang klargjort sin syn på bibliotekens positiva roll i samhället och sina intentioner att förstärka denna roll. Organisationen har konsekvent kopplat detta till principen om människors rätt till information och åsiktsfrihet, så som den formuleras i artikel 19 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948.

I synnerhet följande:

I IFLA:s/Unesco:s folkbiblioteksmanifest (1994) framhålls vikten av "väl-informerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet".

I Glasgowdeklarationen om bibliotek, informationstjänster och intellektuell frihet (2002) framhålls att bibliotek och informationsverksamhet "bidrar till att värna demokratiska värden och allmänna medborgerliga rättigheter".

I Alexandriamanifestet om bibliotek och informationssamhället i praktiken (2005) hävdas återigen principen att "bibliotek och informationsverksamhet [är] av största vikt för ett demokratiskt och öppet informationssamhälle", samt att "bibliotek är nödvändiga för välinformerade medborgare och ett styre präglad av öppenhet".

Öppenhet, god styrning och korruptionsfrihet

Öppenhet utgör förutsättningen för en god styrning och det första steget i bekämpandet av korruption. Den ger en övergripande grund för införandet av bra dokumentationssystem, arkiv och ekonomiska regel- och kontrollsystem. Det finns en direkt koppling mellan öppenhet och utövandet av socialt ansvarstagande författarskap och journalistik, redaktörsarbete, publicering och distribution av information i alla typer av media.

Korruption urholkar grundläggande samhällsvärden, hotar rättssystemet samt undergräver tilliten till politiska institutioner. Den skapar ett företags-

klimat i vilket endast de korruperade gynnas. Korruption hindrar vetenskapligt arbete och forskning, försvagar yrkesutövning och försvårar utvecklingen av kunskapssamhället. Den bidrar på ett avgörande sätt till såväl uppkomsten av mänskligt lidande som att det blir långvarigt, och den hämmar utvecklingen. Korruptionen frodas bäst där saker tystas ner och kunskapsnivån hålls låg.

IFLA anser att bibliotek till sin innersta natur bygger på öppenhet, en strävan att ge alla och envar tillgång till korrekt och objektiv, bildande, vetenskaplig, teknisk och socialt relevant information. Informationsmaterial och källor som bibliotek och informationstjänster tillhandahåller bidrar till en god samhällsstyrning genom att öka medborgarnas kunskaper och berika diskussioner och debatt.

Bibliotek och informationstjänster bör utöka sitt uppdrag så att de kan vara mer aktiva deltagare i en god samhällsstyrning och bekämpandet av korruption. Först och främst kan de spela en viktig roll när det gäller att informera medborgare om deras rättigheter.

IFLA vill därför uppmana alla bibliotekarier och informationsspecialister, samt alla med ansvar för styrningen av bibliotek och informationsverksamhet på nationell och lokal nivå, att ge sitt stöd åt följande program:

1. Bibliotekarier ska motverka korruption som direkt påverkar biblioteksverksamheten, exempelvis vid anskaffning och innehav av biblioteksmaterial, tillsättning av biblioteksbefattningar och handläggning av bibliotekets avtal och ekonomi. Biblioteks-föreningar ska stödja detta genom att upprätta eller ytterligare befästa yrkeskårens etiska regler.
2. Bibliotekarier ska sträva efter att förbättra yrkesstatusen för alla informationsyrken och verka för att yrkeskårens löner höjs för att därmed minska utsattheten för korruption.
3. Bibliotekarier bör befästa sin roll som folkbildare genom att bygga upp solida samlingar och underlätta tillgång till information i filosofiska och socioekonomiska och politiska ämnen.

4. I länder som har lagstiftat om informationsåtkomst och informationsfrihet ska bibliotekarier sträva efter att göra biblioteket till en centralpunkt där medborgare kan få hjälp att formulera och lämna in begäran om information.
5. I länder som inte har lagstiftat om informationsåtkomst eller informationsfrihet, eller där sådana lagar inte efterföljs, ska bibliotekarier stödja initiativ att formulera, omarbета och införa sådana lagar samt motverka att de åsidosätts.
6. Fortbildning ska ordnas för bibliotekarier och användare i hur man använder den sorts information som ökar medborgarnas förståelse av lagarna och som vägleder dem i att hävda sina rättigheter och anspråk.
7. Bibliotek ska samla informationsmaterial som utges av officiella organ, i synnerhet de organ som hanterar medborgerliga rättigheter. Bibliotek bör sträva efter att göra information som utges av officiella organ mer begriplig och tillgänglig (via register, sammanfattningar, sökhjälp etc.). De ska också upprätta digitaliseringsprojekt och andra metoder för arkivering av offentlig information som rör lagar och rättigheter, samt underlätta tillgången till befintliga databaser som innehåller den typen av information.
8. Bibliotek ska göras tillgängliga som samlingspunkter för främjandet av informationsrättigheter (via anslag och andra sätt att annonsera) och bibliotekarier ska sträva efter att öka medvetenheten om rätten till information.
9. Bibliotek ska skapa eller medverka till skapandet av anti-korrupsionsportaler som länkar innehåll från officiella organ, antikorrupsionsorganisationer och andra relevanta källor.
10. Bibliotek ska stödja antikorrupsionsorganisationers befintliga och planerade rådgivningstjänster för medborgarna genom att tillhandahålla information, ge teknisk assistans med databaser samt annan relevant yrkesexpertis.

A photograph of a man with a shaved head, wearing a dark suit, pink shirt, and patterned tie, looking intently at a computer monitor. He is seated at a desk in a library or study area. In the background, there are tall wooden bookshelves filled with books, a green desk lamp, and another person blurred in the distance. A black sign with white text is positioned above the desk.

Internetsökning Vuxna

IFLA:s internetmanifest

Bygg bättre digital tillgång med bibliotek

Biblioteken tror på ett internet som sätter människan i centrum, både som en garant för rättigheter och som en möjliggörare av utveckling. Att upprätthålla de grundläggande rättigheterna till tillgång till information och kunskap är en utgångspunkt. För att garantera dessa rättigheter och förverkliga denna vision av internet måste vi få till rätt förvaltning. Detta kommer att kräva åtgärder av beslutsfattare och intressenter på alla nivåer, inom och utanför regeringar, inklusive biblioteken.

Detta manifest – som här föreligger i sin tredje helt uppdaterade utgåva – anger de huvudprinciper som bibliotekssektorn anser bör ligga till grund för beslut som fattas om internet samt beskriver hur biblioteken själva kan bidra.

1. Vår vision för världen

Meningsfull och universell digital konnektivitet är digital uppkoppling som skyddar rättigheter och förverkligar möjligheter. Internet måste koppla upp samhällen och främja individers rättigheter och självständighet så att de kan delta fullt ut och fritt i samhället.

2. Vår vision för bibliotek

Biblioteken är en viktig del av infrastrukturen för digital inkludering, från policyutveckling till tjänsteleverans. Biblioteken är i sig demokratiska rum som kan förbättra tillgången till information för alla, inklusive de som ännu inte är digitalt delaktiga. Biblioteken måste fortsätta att vara möjliggörande partners i byggandet av uppkopplade samhällen som är hållbara, ansvarsutkrävande och människocentrerade.

3. Bygga ett människocentrerat internet tillsammans

3a. Vi kan bara uppnå ett verkligt människocentrerat internet när människor är:

Meningsfullt uppkopplade: Internetåtkomst är inte bara en bekvämlighet, utan en möjliggörare av frihet, egenmakt och utveckling i den digitala eran. Alla måste, såväl individuellt som kollektivt, ha möjlighet att åtnjuta

en internetåtkomst som sträcker sig bortom uppkoppling; inbegripet adekvata anslutningshastigheter, anslutningsenheter, rimlig kostnad och tillförlitlighet. Detta är en förutsättning för att kunna ta del av den digitala upplevelsens mångfald med dess möjligheter till lärande och egenmakt. Flera vägar till digital konnektivitet – inklusive genom allmän tillgång – bygger resiliens och bidrar till att säkerställa att internets potential utnyttjas fullt ut.

Kunniga: Effektiv internetanvändning kräver färdigheter som sträcker sig från grundläggande läs- och skrivkunighet till avancerade tekniska och kritiska färdigheter. För att kunna förverkliga internets potential krävs att alla, oavsett var i livet de befinner sig, har möjlighet att förvärva och uppdatera sådan kunighet.

Informerade: Internet är aldrig mer användbar än informationen och tjänsterna som finns att tillgå där. Alla måste på rimliga villkor kunna hitta, få tillgång till, interagera med och använda den information de behöver online. Tillgång till relevant innehåll måste betraktas som en fråga om kulturella rättigheter; en viktig framgång för internet har varit att det har möjliggjort spridningen av öppen tillgång som en viktig hörnpelare för kunskapsallmänningar.

Säkra: Alla har rätt till säkerhet och trygghet, såväl online som off-line. Människor måste ges möjligheter att skydda sina personuppgifter och skyddas från cyberhot och vilseledande innehåll. De förtjänar att få sin integritet skyddad, vilket förhindrar obehörig insamling och missbruk av deras personuppgifter.

Inkluderade och respekterade: Alla individer måste kunna delta i den digitala miljön oavsett var de befinner sig, vilken tro eller socioekonomisk status de har. Särskild hänsyn måste tas till utsatta grupper, liksom stor respekt för och erkännande av komplexa och varierande kunskapssystem hos ursprungsbefolkningar liksom avkoloniseringsprinciper. Unga människor måste skyddas när det gäller deras rättigheter i fråga om internetåtkomst och intellektuell frihet.

Engagerade: Internet är i grund och botten ett verktyg för kommunikation och utbyte, och bör möjliggöra detta. Det ska föra samman

människor, överbrygga avstånd och hinder och göra det möjligt för människor att göra mer än vad de skulle kunna åstadkomma på egen hand. I detta ingår att vi anser att människor måste vara delaktiga i hur internet förvaltas och ha möjlighet att forma det.

3b. Framför allt kan internet inte uppnå sin potential när det är:

Fragmenterat: En viktig potentiell fördel med internet är möjligheten att få tillgång till data, information, kunskap och idéer från hela världen. Detta bidrar till att påskynda innovation, bygga förståelse och övervinna geografiska hinder. Vi får inte låta ickesamordnade och motstridiga nationella lagar och policyer leda till ett uppsplittrat internet.

Orättfärdigt: Internet och digitala tekniker kan vara en viktig drivkraft för framsteg, men när de bara kommer vissa till del riskerar de att förvärpa klyftorna. I enlighet med logiken att "alla ska med" måste vi bekämpa policyer, affärsmodeller och trender som skapar eller förstärker digitalt utanförskap.

Skadligt för mänskliga rättigheter och mänsklig utveckling: Internet måste vara en kraft för skydd och åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Om internet, liksom de policyer, affärsmodeller och praxis som formar det, utan goda skäl undergräver rätten till privatliv, intellektuell frihet och annat, krävs åtgärder.

Renodlat kommersiellt: Även om det inte går att förneka de kommersiella aktörernas betydelse i onlinevärlden, kommer ett internet där endast ekonomiska motiv spelar roll sannolikt att misslyckas med att leverera åtkomst till alla. Särskilt oroande är strävan efter marknadsdominans på bekostnad av alternativ, liksom främjandet av mis- och desinformation till följd av affärsmodeller som fokuserar på uppmärksamhetsmaximering utan konsekvenshänsyn.

4. Regeringar kan uppnå denna vision genom

4a. Regleringar som är:

- **Samordnade:** Regeringar har bättre utsikter att hantera de stora plattformarnas makt när de agerar tillsammans. Samordnade åtgärder

är dessutom det bästa sättet att undvika att internet fragmenteras. Detta är att föredra framför en modell där regeringarna "tävlar om att reglera" med följd att vissa länder pressas att implementera regelverk som de inte har haft något inflytande över.

- **Heltäckande och resultatfokuserade:** Vi behöver en sammanhängande och övergripande strategi för internetreglering. Detta kan uppnås genom ett resultatfokuserat snarare än teknikfokuserat arbetssätt, som fokuserar på hur internetregleringen kan stödja mål som inkludering, utbildning, innovation med mera. Till exempel måste upphovsrättslagstiftningen uppdateras till den digitala tidsåldern för att undanröja onödiga hinder, osäkerheter och risker som biblioteken ställs inför när de fullgör sina uppdrag.
- **Människocentrerade och rättighetsrespekterande:** Beslut som fattas om internet och hur det fungerar måste fullt ut beakta hur människors rättigheter påverkas. Förutom att aktivt försöka uppnå rättigheter genom internetförvaltning måste det också finnas mekanismer för att hantera situationer där rättigheter hotas, till exempel genom att nätneutraliteten kränks.
- **Skäliga, proportionerliga och evidensbaserade:** För att hantera potentiella rättighetskonflikter måste internetförvaltningen följa skälighets- och proportionalitetsprinciperna. För att uppnå detta krävs det att alla beslut är evidensbaserade. Det gäller särskilt fall med ny teknik, såsom artificiell intelligens.
- **Demokratiska och användarstyrda:** Med tanke på hur viktigt internet är för så stora delar av våra liv, liksom för att uppnå målen för hållbar utveckling, måste regleringarna utformas baserat på demokratiska principer. De måste utformas på ett öppet sätt och med garantier för ansvarsutkrävande. I synnerhet måste biblioteken vara representerade i alla beslutsprocesser, detta med tanke på deras förståelse för användarnas behov och expertis när det gäller informationsetik.
- **Stödja lokalsamhällensinitiativ och digitala kollektiva resurser:** Lagar och regler bör säkerställa tillräckligt utrymme och stöd för initiativ som ägs och leds av lokalsamhället, till exempel lokala nätverk, plattformar som Wikipedia och bredare digitala kollektiva resurser.

4b. Investeringar som är:

- **Rättvisa:** Offentliga investeringar spelar en viktig roll för att övervinna hinder samt lansera och underhålla tjänster och infrastrukturer som inte stöds av den privata sektorn. Detta kan bidra till att överbrygga klyftor när det gäller färdigheter, självförtroende och tillgång till innehåll.
- **Lokalt relevanta:** Även om internet är globalt, äger interaktionerna som bestämmer dess påverkan på människors liv rum på lokal nivå. Därför måste investeringar göras för att säkerställa att alla lokalsamhällen kan få ut så mycket som möjligt av internet, i linje med sina respektive behov och prioriteringar.
- **Heltäckande:** Satsningar på internetrelaterade frågor bör vara i linje med principerna för ett människocentrerat internet som beskrivs ovan. Investeringar i digital uppkoppling bör göras parallellt med investeringar i kunnskap, innehåll, bemanning med mera. I synnerhet bör vi stödja insatser som säkerställer att ett mångfaldigt innehåll – inklusive såväl digitaliserade bibliotekssamlingar som nya idéer, forskning och kreativitet – görs tillgängligt och åtkomligt.
- **Stödjande av digitala offentliga infrastrukturer och digitala kollektiva nyttigheter:** Olika nätverk, tjänster och resurser har en viktig funktion för allmänheten och vi uppmuntrar insatser för att stödja dessa. Vi försäkrar att biblioteken normalt fungerar som "påfarter" för dessa infrastrukturer och tjänster och därför måste vara en del av allt kapacitetsbyggande inom det här området.
- **Utvärderade:** För att stödja en effektiv användning av offentliga medel måste effekterna av investeringarna mätas och samarbete ske med biblioteken och andra samhällsinstitutioner för att stödja datainsamling.

5. Ett inkluderande, rättighetsbaserat, biblioteksunderstött informationssamhälle kännetecknas av

- **Behovs- och sammanhangsbaserade strategier för digitalt samarbete:** Regeringar måste samverka med biblioteken kring digitala samarbetsstrategier. De måste stödja sig på bibliotekens

expertis när det gäller tillgång till information och anknytning till civilsamhället på lokalnivå för att skapa policyer som är lokalt relevanta och säkerställer bättre tillgång till information och möjlighet till medborgardeltagande i informationssamhället.

- **Uppkopplandet av nästa miljard:** Biblioteken fungerar som noder för att ge människor i digitalt utanförskap internetåtkomst. Bibliotek tillhandahåller fri tillgång till internet och teknisk utrustning och fungerar som en pålitlig informationsportal för miljoner individer runtom i världen. När biblioteken är tillräckligt välfinansierade fungerar de som digitala knutpunkter för lokalsamhällen samtidigt som de genomför initiativ och verksamhet som stödjer tillgång till information och kunskap.
- **Främjandet av digitala litteraciteter:** Utvecklandet av människors digitala färdigheter (inklusive kritiskt tänkande i den digitala miljön) är en nödvändighet, inte bara för tillgången till information och internetförvaltning utan också för att uppnå målen för hållbar utveckling. Det globala biblioteksväsendet, med dess personal och infrastruktur, är vidsträckt och spelar en nyckelroll för att överbrygga digitala klyftor och bygga digitala och allmänna färdigheter i lokalsamhällen runtom i världen.
- **Bättre policyer och skyddsmekanismer när det gäller AI:** Även om AI har potential att leda till kunskap, kan AI också leda till försämrad informationskvalitet genom felaktigheter, desinformations-spridning och diskriminerande bias. Regeringar och andra aktörer bör samarbeta med biblioteken för att öka medborgarnas och de förvärvsarbetandes förståelse för framväxande tekniker. Detta innebär, men är inte begränsat till, främjandet av en medvetenhet om fördelarna med AI, men också erkännandet av dess risker samt samhälls- och miljöpåverkan.
- **Förbättrad tillgång till e-förvaltning och främjandet av den digitala ekonomin:** Biblioteken är viktiga medborgarcentra som ger lokalsamhällena tillgång till allmänna resurser. Likaså tillhandahåller de innehåll, utbildning och tjänster till entreprenörer, fåmansföretag och småföretag. De här aktiviteterna, bland andra, bidrar till att påskynda framväxten av en digital ekonomisk framtid i utvecklingsländer.

- **Bättre digital integration av låginkomstekonomier och utsatta befolkningsgrupper:** Biblioteken är avgörande för att flytta fram rättigheterna för utsatta individer och folk, särskilt i det globala syd. Bibliotekens inkluderingsprinciper säkerställer att individer med funktionsnedsättningar och varierande färdighetsnivåer, från avlägsna lokalsamhällen och med mångfaldiga kulturella bakgrunder, fullt ut kan delta i det digitala rummet. De värnar också unga människor som en utsatt befolkningsgrupp vilken, i enlighet med Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (1989), behöver särskilda skydd när det gäller deras rättigheter till information, intellektuell frihet och integritet. Biblioteks- och informationspersonal förbinder sig också till en vision om internet som stödjer avkoloniseringsprinciperna och erkänner komplexiteten och suveräniteten hos ursprungsbefolkningars, inhemska befolkningars och First Nations kunskapssystem.
- **Partnerskap och påverkan på flera nivåer:** Kombinationen av personal, expertis, stöd och innehåll som biblioteken erbjuder kan effektivt kombineras med andra intressenters arbete för att uppnå ett mer människocentrerat internet än vad någon av parterna förmår på egen hand.

Godkänt av IFLA:s styrelse (augusti 2024)

Detta manifest kommer att granskas inom två år för att utvärdera dess genomförande och verifiera dess relevans för utvecklingen av diskussioner om internetförvaltning.

Många individer, IFLA-volontärer och sektioner har bidragit till detta dokument. Vi vill tacka de engagerade medlemmarna i arbetsgruppen för manifestet, Edmund Balnaves, Ray Uzwyshyn, Martyn Wade och María Loreto Puga. Ett särskilt tack riktas till IFLA:s regionala divisioner, kommittéer och sektioner som har bidragit med synpunkter på dokumentet, bl.a: FAIFE, CLM, OSS, IT, Indigenous Matters, Public Libraries, Metropolitan Libraries, Libraries for Children & Young Adults, Library Services to Multicultural Populations och Information Literacy Sections.

Översatt från engelska av Öyvind Vågen/Bokord.

IFLA-UNESCO:s skolbiblioteksmanifest

Vision

Skolbiblioteksverksamhet¹ förbättrar och förstärker undervisning och inlärn timer för hela skolväsendet genom utbildade skolbibliotekarier, fysiska och digitala samlingar, lokaler och utrustning, tjänster och aktiviteter. I ett snabbföränderligt informationslandskap där framväxande tekniker skapar nya möjligheter och utmaningar, är skolbibliotekets roll i aktiva samarbeten för literaciteter, kritiskt tänkande, kreativitet och globalt medborgarskap i inkluderande och rättvis utbildning viktigare än någonsin.

Uppdrag och mål

Skolbiblioteksverksamheten och dess yrkesutbildade skolbibliotekarier fokuserar på elevernas utveckling genom att tillhandahålla rättvis tillgång till inlärn timerupplevelser och inlärn timerresurser, genom tillgängliga, välkomnande och inkluderande inlärn timer rum som gör det möjligt för alla inom skolan att bli engagerade kritiska tänkare, effektiva läsare och ansvarsfulla användare, utvärderare och skapare av information i många olika format.

Lika tillgång till möjligheter för inlärn timer i förskole-, grundskole- och gymnasiebiblioteksmiljöer², resurser och differentierade undervisningsmöjligheter anpassade efter alla elevers behov och förmågor måste säkerställas; detta oavsett ålder, ras, kön, religion, sexuell läggning eller

---

1 Skolbiblioteksverksamhet: Ett planerat heltäckande utbud av undervisnings- och inlärn timeraktiviteter som syftar till att utveckla elevernas medie- och informationskunnighet, forsknings- och undersökningsfärdigheter, läsengagemang, digitala färdigheter och andra litteracitetsrelaterade och läroplansbaserade kompetenser.

2 Skolbibliotek: Ett fysiskt och digitalt inlärn timerutrymme inom en offentlig eller privat grundskola eller gymnasieskola som tillgodoser elevernas informationsbehov och lärarnas och personalens läroplansbaserade behov. Ett skolbibliotek tillhandahåller en samling med utbildningsmaterial som är lämpliga för skolans årskurser. Ett skolbibliotek sköts av en skolbibliotekarie som är dedikerad till att förbättra elevers och lärares kognitiva, personliga, sociala och kulturella utveckling genom aktiviteter och tjänster kopplade till läsning, undersökning och forskning. Skolbiblioteket går under olika benämningar (till exempel skolbibliotekets mediecenter, centrum för dokumentation och information, bibliotekets resurscenter, mediatek).

identitet, funktionsnedsättning, nationalitet, språk eller yrkesmässig, ekonomisk, kulturell eller social status. Särskild tillgång måste tillhandahållas till de som inte har förmågan att använda sig av sedvanliga bibliotekstjänster och -material.

Tillgång till skolbiblioteksverksamhetens tjänster och samlingar ska baseras på FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om barnets rättigheter samt FN:s mål för hållbar utveckling och ska inte vara föremål för kommersiella påtryckningar eller någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur.

Skolbiblioteken länkar till folkbiblioteken, universitets- och högskolebiblioteken samt det bredare informationsnätverket i enlighet med IFLA-UNESCOS:s folkbiblioteksmanifest.

Skolbiblioteket är en gemensam inlärningsmiljö där skolbibliotekarien undervisar och samverkar med resten av skolan för att:

- säkerställa kunnig undervisning och vägledning för alla elever i egenskap av deras utbildade skolbibliotekarie,
- stödja och förstärka utbildningsmålen som beskrivs i skolans uppdrag och läroplan,
- säkerställa en säker inlärningsmiljö för alla elever där deras strävan efter kunskap respekteras och stöds och deras personuppgifter skyddas,
- kurera och använda ett brett utbud av relevanta och responsiva inlärningsresurser, pedagogiska spel och undervisningsstrategier som tillgodoser alla elevers behov och förmågor samtidigt som eleverna exponeras för en mångfald av idéer och åsikter, stimuli, möjligheter, erfarenheter, resurser och verktyg,
- samutforma aktiva undersökande och upptäckande inlärningsupplevelser i fysiska och virtuella rum,
- främja självständig läsning för kunskap, förståelse, fantasi och förströelse,
- stimulera och förbättra läskunnigheten och läslusten genom ett brett utbud av resurser och strategier, inklusive högläsning för alla åldrar, gemensam läsning och frivillig läsning året om,

- tillhandahålla tjänster och aktiviteter under hela skoldagen och därefter,
- undervisa eleverna i att bli etiska användare och skapare av information och kunskap, inklusive att utveckla de färdigheter och multipla literaciteter som krävs för att hantera nuvarande och framväxande tekniker,
- påverka eleverna att använda biblioteken under hela livet,
- organisera inlärningsaktiviteter som främjar kulturell och social medvetenhet och lyhördhet,
- stödja och förstärka kulturella och sociala mål i samarbete med lokalsamhället,
- främja och engagera hela skolan och andra i skolbibliotekets arbete,
- tillämpa och försvara begreppen intellektuell frihet och tillgång till information som en förutsättning för ett effektivt och ansvarsfullt medborgarskap och deltagande i en demokrati,
- underlätta yrkesrelaterade inlärningsmöjligheter för lärare och personal, särskilt när det gäller nya resurser och tekniker, läroplaner och undervisningsstrategier,
- engagera sig i kontinuerlig översyn och förnyelse av alla skolbiblioteksprogrammets mål och aktiviteter,
- överbrygga den digitala klyftan och andra former av utanförskap.

Skolbiblioteksverksamheten uppfyller dessa mål genom att

- utveckla rättvisa policyer och undervisningsprogram,
- välja ut, förvärva och bearbeta resurser och tekniker av hög kvalitet,
- tillhandahålla fysisk och intellektuell åtkomst till olika informationskällor,
- tillhandahålla deltagarstyrda fysiska och virtuella inlärningsmiljöer,
- anställa yrkesutbildade skolbibliotekarier och utbildad administrativ personal.

Finansiering, lagstiftning och nätverk

Skolbiblioteksverksamheten är en viktig del av varje långsiktig utbildningsstrategi, inklusive olika litteraciteter, tillhandahållande och skapande av information samt ekonomisk, social och kulturell utveckling. Det är de lokala, regionala och nationella myndigheternas ansvar att stödja skolbiblioteksprogrammen genom specifik lagstiftning och specifika policyer som säkerställer tillräcklig och långsiktig finansiering av kvalificerade skolbibliotekarier, material, teknik, lokaler och livslångt professionellt lärande. Skolbiblioteksverksamheten måste vara kostnadsfri för elever, skolpersonal och föräldrar, liksom för lokalsamhället när bibliotekslokaler delas eller drivs gemensamt.

Skolbiblioteksverksamheten är en viktig partner i lokala, regionala, nationella och internationella biblioteks- och informationsnätverk.

Om skolbiblioteket delar lokaler och/eller resurser med en annan typ av bibliotek, till exempel ett folkbibliotek, måste skolbibliotekets unika mål erkännas och upprätthållas genom ett aktivt samarbete med en yrkesutbildad skolbibliotekarie.

Drift och ledning, inklusive yrkesutbildade skolbibliotekarier

För att säkerställa en effektiv och ansvarsfull verksamhet med hänsyn till skolbibliotekets roll som ett inlärningsrum för hela skolan måste skolledningen:

- inkludera skolbibliotekariens fokus på hela skolan och expertis som en del av skolans ledningsstrategi,
- tillhandahålla administrativt stöd till skolbiblioteket för att förverkliga skolbiblioteksprogrammets potential för alla elever,
- garantera att skolbiblioteket är tillgängligt för alla i hela skolan och att det drivs och verkar inom ramen för lokalsamhället och det globala samhället,
- synliggöra skolbiblioteksverksamheten i skolans informationsmaterial och på dess webbplats,
- inkludera riktlinjer för skolbibliotekstjänster som är anpassade till målen, prioriteringarna och tjänsterna i skolans läroplan och till hela skolans intressen,

samtidigt som skolbiblioteket måste:

- har policyer som godkänts av administrationen för utveckling av inlärningsresurser och fri tillgång till information,
- organiseras och underhållas i enlighet med professionella standarder,
- samverka med lärare, skolläda, administratörer, föräldrar, andra bibliotekarier och informationsexperter samt grupper i lokalsamhället,
- använda en kontinuerlig process för övervakning, utvärdering och ansvarsutkrävande vars resulterande data diskuteras,
- och delas med skolan som helhet samt medlemmar och intressenter i lokalsamhället.

Skolbibliotekarier är yrkesutbildad och motiverad personal som i egenskap av informationsspecialister ansvarar för att planera och leda skolbiblioteksverksamheten, arbetar tillsammans med resten av skolan och håller kontakt med folkbiblioteket och andra aktörer i övriga i samhället. Skolbibliotekarien bör vara medlem i en relevant biblioteksörening.

Skolbibliotekarien bör i skolbiblioteksarbetet få stöd av tillräckligt med administrativ personal som är utbildad i skolbibliotekets rutiner och kan dessutom, i vad mån skolans policy tillåter, få hjälp av välutbildade volontärer.

Skolbibliotekariens och den administrativa personalens kvalifikationer och roll varierar beroende på skolans budget, läroplan och undervisningsmetodik, inom lokala, regionala och nationella rättsliga och ekonomiska ramar.

I det moderna informationsnätverket måste yrkesutbildade skolbibliotekarier vara goda ledare, kompetenta att planera och undervisa i framväxande litteraciteter och digitala kompetenser, driva och hantera skolbibliotekets lokaler och verksamheter samt vara ansvarsfulla i förhållande till elever och lärare, skolan som helhet och lokalsamhället när det gäller samarrangemang.

Främjande och spridning av manifestet

Alla barn förtjänar fördelarna med en skolbiblioteksverksamhet såsom det beskrivs i detta manifest till stöd för Förenta nationernas (FN:s) mål för hållbar utveckling (SDG) #4: "Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla."³

Tillgång till information (mål 16.10 i SDG), kultur (mål 11.4) och IKT (mål 5b, 9c och 17.8), som FN har slagit fast och som IFLA har ställt sig bakom genom sitt International Advocacy Programme (IAP), bör garanteras för hela skolväsendet.

Regeringar uppmanas att, genom sina ministerier och departement med ansvar för utbildning, utveckla strategier, policyer, planer och löpande översyner som förverkligar principerna i detta manifest.

Rektorer och lokala skolstyrelser uppmuntras att införliva detta manifest i sina strategiska dokument för att hjälpa sina elever att bli ansvarsfulla medborgare.

*Godkänd vid den 13:e sessionen i UNESCO:s mellanstatliga råd IFAP, april 2025.
Översättning från engelska av Öyvind Vågen/Bokord*

---

3 <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg4>

IFLA:s/Unesco:s manifest om digitala bibliotek

Överbrygga den digitala klyftan – göra hela världens kultur- och vetenskapsarv tillgängligt för alla

Den digitala klyftan är en informationsklyfta

Att överbrygga den digitala klyftan är en förutsättning för att uppnå FN:s milleniumutvecklingsmål. Tillgång till informationsresurser och kommunikationsverktyg är lika viktigt för hälsa och utbildning som kulturell och ekonomisk utveckling.

Tillgång till information ger medborgare förutsättningar för livslångt lärande och utbildning. Med information om upptäckter och händelser i världen utanför får alla människor en chans att kunna delta konstruktivt i utvecklingen av sitt eget samhälle.

Att på lika villkor få tillgång till mänsklighetens kulturella och vetenskapliga arv är varje individs rättighet. Det bidrar till ökad kunskap om och förståelse för den bredd och mångfald som finns i världen, både för dagens medborgare och för kommande generationer.

Bibliotek har sedan länge varit en viktig faktor i värnandet av fred och mänskliga värden. Numera verkar bibliotek även digitalt, och deras digitala tjänster öppnar en ny kanal till kunskaps- och informationsvärlden, och knyter samman kulturer över geografiska och sociala gränser.

Digitala bibliotek

Ett digitalt bibliotek är en samling digitala objekt, tillgängliga över nätet och med säkerställd kvalitet. Objekten skapas eller förvärvas och hanteras i enlighet med internationellt vedertagna principer för beståndsutveckling, samt görs tillgängliga på ett konsekvent och bestående sätt med stöd av de tjänster som krävs för att användarna ska kunna söka och använda sig av resurserna.

Ett digitalt bibliotek utgör en integrerad del av ett biblioteks tjänsteutbud och tillämpar ny teknik för att ge åtkomst till digitala samlingar.

I ett digitalt bibliotek ska samlingarna skapas, hanteras och göras åtkomliga på ett lättillgängligt och kostnadseffektivt sätt för skilda målgrupper.

Med samverkande digitala bibliotek kan folk- och forskningsbiblioteken upprätta nätverk med digital information som tillgodoser informations-samhällets behov. Parterna i ett samverkande digitalt bibliotek måste använda sig av system som är kompatibla med varandra.

Ett digitalt bibliotek utgör ett komplement till digitala arkiv och olika projekt för bevarande av informationsresurser.

Uppdrag och mål

Det digitala bibliotekets uppdrag är att ge direkt åtkomst till informationsresurser, såväl digitala som icke-digitala, på ett strukturerat och vägledande sätt och därmed knyta samman informationsteknik, utbildning och kultur i dagens biblioteksservice. För att fullgöra det här uppdraget ska biblioteket eftersträva följande mål:

- att stödja digitalisering av, tillgång till och bevarande av kultur- och vetenskapsarvet,
- att ge alla användare tillgång till informationsresurser som förvärvats av biblioteken, samtidigt som immaterialrätten beaktas,
- att upprätta kompatibla digitala bibliotekssystem för att främja öppna standarder och fri tillgänglighet,
- att stödja den centrala roll som bibliotek och informationstjänster har i att verka för gemensamma standarder och bästa praxis,
- att skapa en medvetenhet om det angelägna behovet att se till att digitalt material blir permanent tillgängligt,
- att koppla ihop digitala bibliotek med höghastighetsnätverk inom forskning och utveckling,
- att dra fördel av den ökande synergieffekten mellan kommunikationsmedier och institutioners uppgifter, för att skapa och sprida digitalt innehåll.

Skapa, tillgängliggöra och bevara innehåll

Vid uppbyggnaden av ett digitalt bibliotek behövs källor med innehåll i digital form, som antingen kan ha skapats digitalt eller digitaliserats senare.

Många länder har etablerat nationella digitaliseringsprogram, i enlighet med den överenskommelse som slöts på Världstoppmötet om informationssamhället¹, och fler kommer att följa efter. IFLA ser stora fördelar med och uppmanar till nationella och internationella digitaliseringsstrategier och likaså initiativ till digitalisering från enskilda bibliotek och i samverkan med andra intressenter. Digitalisering gör det möjligt att skapa virtuella samlingar som sammanför innehåll tvärsöver kontinenterna. Digitalisering har dessutom en viktig bevarande roll för originaldokument och medier som slits eller förstörs.

Precis som det digitalt skapade materialet måste även de produkter som digitaliseringen genererar bevaras. Alla initiativ till digitala bibliotek ska därför inkludera planer för digitalt bevarande hos lämplig instans.

Det digitala biblioteket utgör en miljö där samlingar, tjänster och användare tillsammans förverkligar hela livscykeln av skapande, spridande, användande och bevarande av data, information och kunskap.

Kompatibilitet och hållbarhet är nyckelfaktorer för visionen om digitala bibliotek som kan kommunicera med varandra. Digitala bibliotek som uppfyller kraven på gemensamt antagna öppna standarder och protokoll bidrar till att öka kunskapens spridning och tillgänglighet globalt.

Genomförandet av manifestet

IFLA uppmanar nationella myndigheter, mellanstatliga organisationer och finansiärer att inse den strategiska betydelsen av digitala bibliotek och aktivt stödja utvecklingen av dem. Med bidrag till storskaliga digitaliseringsprogram görs kulturella och vetenskapliga informations-

---

¹ *World Summit on the Information Society*, fas 2 i Tunis 2005: "Agenda för informationssamhället", punkt 93.

resurser mer allmänt tillgängliga, och man påskyndar de nationella och internationella initiativen till långsiktigt hållbara digitala bibliotek.

Det krävs särskild lagstiftning och ekonomiskt stöd från nationella och lokala myndigheter för att överbrygga den digitala klyftan och säkerställa varaktig tillgång. Varje långsiktig strategi ska ha som mål att överbrygga den digitala klyftan och stärka utvecklingen av utbildning, läs- och skrivkunnet och kultur och mest av allt säkerställa tillgång till information.

För att kunna överbrygga den digitala klyftan krävs dessutom åtgärder från berörda myndigheter att integrera informationskompetens i läroplanerna samt att öka medvetenheten om att mycket av den värdefulla informationen från gångna tider inte finns i digital form.

IFLA uppmanar bibliotek att samarbeta med andra kultur- och vetenskapsinstitutioner, för att ta fram väl sammansatta och varierade digitala resurser som stöder utbildning och forskning, turism och de kreativa näringarna.

Samråd med rättsinnehavare och andra intressenter är nödvändigt. De som utformar och implementerar digitala bibliotek ska göra detta i fullt samförstånd med de befolkningsgrupper vars materiella och immateriella kulturarv man avser att digitalisera, för att försäkra sig om att deras rättigheter och önskemål respekteras. Genomförandet av det digitala biblioteket måste också säkra tillgänglighet på lika villkor till innehållet genom att ta hänsyn till *särskilda behov* hos personer med funktionsnedsättningar.

Institutioner ska vara medvetna om att aktiv planering av digitala bibliotek, oavsett nivå (nationell, regional och lokal) bör innefatta följande punkter:

- utbildad personal
- ändamålsenliga och rätt utrustade lokaler
- integrerad planering för bibliotek och arkiv

- finansiering
- fastställda mål

Nationella e-strategier, enligt rekommendationerna från Världstoppmötet om informationssamhället², kan utgöra en solid grund för planerandet av digitala bibliotek.

Detta manifest godkändes av IFLA:s styrelse i december 2010 och godkändes av Unesco på dess 36:e generalkonferens oktober 2011.

---

² Se: *World Summit on the Information Society*, i Genève 2003: Handlingsplan, Handlingslinje C1, punkt 8; i Tunis 2005, "Agenda för informationssamhället", punkt 90

MORTEN
RAMSLAND

Brøder

IFLA:s manifest om biblioteksstatistik

Bakgrund

Initiativtagare till det här dokumentet är IFLA:s dåvarande ordförande Claudia Lux vid sektionens konferens i Montréal i augusti 2008. Syftet är att ha ett officiellt dokument om betydelsen av biblioteksstatistik, eftersom sådan statistik klargör bibliotekens värde för användarna och samhället. Statistiska data är nödvändiga för den interna biblioteksverksamheten, men fyller fler funktioner än så. Biblioteksstatistik som presenteras för beslutsfattare, finansiärer eller allmänheten påverkar den strategiska planeringen, och det kan bidra till att skapa och upprätthålla förtroendet för biblioteken.

Manifest om biblioteksstatistik

"Bibliotek och informationstjänster fyller en funktion i samhället genom att bevara minnen, befördra utvecklingen, ge förutsättningar för utbildning och forskning samt främja internationellt samförstånd och samhällets välbefinnande." (Alex Byrne, 2005)

Biblioteksstatistik: insamlade data kan göra skillnad

Kvantitativa och kvalitativa data om bibliotekets tjänster, användning och användare är av stor betydelse för att visa och bekräfta bibliotekens unika värde.

Eftersom informationsvärdet i sådan statistik beror av att den är heltäckande och aktuell, krävs att samtliga av landets bibliotek deltar i datainsamlingen.

Biblioteksstatistik behövs för en effektiv drift av biblioteken, men den är i ännu högre grad viktig för att informera om bibliotekstjänsternas värde i dialog med olika typer av intressenter, såsom beslutsfattare och finansiärer, bibliotekschefer och personal, befintliga och potentiella användare, media och allmänheten. I de fall statistiken riktar sig till beslutsfattare, chefer och finansiärer utgör den ett nödvändigt underlag för beslut om servicenivåer och framtida strategisk planering.

Biblioteksstatistiken kan ge många exempel på lyckade resultat där bibliotek har gett och garanterat tillgång till relevant information för alla befolkningsgrupper.

Vad biblioteksstatistik visar

Genom att mäta insatserna i biblioteksverksamheten (resurser som byggnader och utrustning, personal och samlingar) visar biblioteksstatistiken politikernas och myndigheters engagemang i bibliotekstjänster.

Genom att mäta resultaten (användningen av traditionella samlingar, digitalt tillgängligt material och digitala tjänster) kan biblioteken visa att deras tjänster är adekvata för respektive målgrupp. När statistiken över insatser och resultat sedan jämförs kan man klargöra om biblioteken organiserar sin verksamhet på ett kostnadseffektivt sätt.

Data om användningen och mottagandet av bibliotekstjänster kan också visa bibliotekens inverkan på befolkningen. En sådan inverkan (vad gäller läs- och skrivkunighet, förmåga att söka information, utbildningsframgång eller social samhörighet) blir ännu tydligare när kvalitativa data från användarundersökningar läggs till det statistiska materialet.

I en föränderlig informationsvärld har biblioteken tagit på sig nya ansvarsområden. Det behövs ny statistikinsamling för att genomföra och kommunicera dessa nya uppgifter.

Biblioteksstatistikens kvalitet

Korrekta, tillförlitliga och jämförbara data är avgörande för biblioteksstatistikens värde och användbarhet. Kvaliteten på nationell biblioteksstatistik – och slutligen den internationella statistik som bygger på denna – är beroende av att varje enskilt bibliotek levererar korrekta uppgifter i rätt tid, och att uppgifterna omsorgsfullt kontrolleras för att upptäcka eventuella fel och missförstånd. Om man ska kunna jämföra resultaten mellan regioner eller länder måste samma definitioner och metoder användas överallt.

Alla bibliotek har inte samma huvudman. De flesta av dem står till förfogande för specifika institutioner (universitet, privata företag) eller

målgrupper, medan det kan vara andra huvudmän som ansvarar för bibliotekens uppdrag, drift eller regelverk inom en domän. Därför kan olika institutioner och organisationer med skilda målsättningar se det som sin uppgift att samla in data om de bibliotek som de ansvarar för.

Insamlingen av biblioteksdata startar alltid hos det enskilda biblioteket, men målet bör vara en sammanställning av uppgifterna på regional och nationell nivå. För detta syfte bör biblioteken samarbeta och bilda regionala och nationella nätverk för biblioteksstatistik, så att ett nationellt bibliotekssystem kan fungera effektivt.

Frågeformulärsmallen

Det är viktigt att alla som gör datainsamlingen använder sig av ett enhetligt frågeformulär med standardiserade data och metoder, inte minst med tanke på skillnaderna mellan biblioteken när det gäller ansvar för biblioteksstatistiken.

Därför har en frågeformulärsmall utformats för folk- och universitetsbibliotek i ett samarbetsprojekt mellan IFLA, Unesco och ISO (den internationella standardiseringskommissionen). Frågeformuläret består av 23 frågor, är baserat på ISO-standarderna för biblioteksstatistik och innefattar både traditionella och digitala bibliotekstjänster. Försök som gjorts i Latinamerika och Västindien har visat att frågemallen fungerar för att samla in biblioteksstatistik lämpad för jämförelser.

Biblioteksstatistiken framtagen med mallen visar bibliotekens insatser och resultat och belyser bibliotekets roll som informationsförmedlare, som mötes- och kommunikationscentrum, och en plats för lärande och forskning. Om man sätter frågeformulärets resultat i relation till sociodemografiska data insamlade av Unesco och andra internationella organ, exempelvis om nivåer på läs- och skrivkunighet, utbildning och Internettillgången i ett land, kan ytterligare information utvinnas.

Finansiering, lagstiftning och nätverk

Regeringar och andra relevanta beslutsorgan uppmanas att upprätta och finansiera en central sammanställning av den nationella biblioteksstatistiken med utgångspunkt från frågeformulärsmallen, samt att de ger sitt stöd till lokala och regionala organs datainsamling.

Världssamfundet bör stödja bibliotek och informationstjänster i arbetet med att samla in och jämföra enhetlig, tillförlitlig statistik om bibliotekens resurser och tjänster, och därmed också framhålla och stödja bibliotekens betydelse för läs- och skrivkunnighet och informationskompetens, utbildning och kultur.

IFLA och Unesco är beredda att stödja utvecklingen av system för nationell biblioteksstatistik för att se till att bibliotek sköts på ett effektivt sätt och att bibliotekens bidrag till kunskapssamhället uppmärksammas.

För att få fram tillförlitliga data bör undervisningsmoduler i biblioteksstatistik utvecklas i internationellt samarbete. Slutmålet måste vara dels att få enskilda bibliotek att använda statistik för att förbättra verksamheten, dels att sammanställa och samordna biblioteksdata på nationell och slutligen internationell nivå för att kunna tydliggöra bibliotekens bidrag till lärande och läs- och skrivkunnighet och till social, kulturell och ekonomisk utveckling.

Genomförande av manifestet

Beslutsfattare på alla nivåer och biblioteksväsendet världen över uppmanas härmed att sprida detta manifest och genomföra de principer och åtgärder som uttrycks i det.

Godkänt av IFLA:s styrelse den 9 april 2010

Rätten till information och yttrandefrihet slogs fast i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna 1948. Som en följd av detta tog Unesco och IFLA redan året därpå fram det första folkbiblioteksmanifestet, som betonade bibliotekens avgörande roll för att alla människor ska ha tillgång till kunskap och kultur. Sedan dess har flera manifest utvecklats för olika biblioteksområden.

Svensk biblioteks förening publicerar nu en ny samlad upplaga av de manifest som gäller från 2025. De understryker bibliotekens betydelse för mänskliga rättigheter, demokrati, forskning och bildning och påminner om att tillgång till fria och öppna bibliotek är en grundläggande förutsättning för ett starkt och inkluderande samhälle.

Nya manifest sedan den gamla upplagan (2014) är Folkbiblioteksmanifestet, Skolbiblioteksmanifestet och Internetmanifestet.

ISBN 978-91-983360-9-2

Sveavägen 41, 111 34 Stockholm
08-545 132 30
biblioteksforeningen.se